

Ett test med en svensk rutgångare

Jesper Jerkert

Inledning

VoF:s testkommitté bildades i slutet av år 2006. Syftet med kommittén är att testa föregivet paranormala förmågor. Kommittén uppmanar ingen att testa sig, utan verksamheten bygger på att sökande frivilligt hör av sig och visar intresse för att bli testade. Tyvärr har det hittills visat sig vara svårt att få till stånd tester på dessa premisser. Sedan testkommittén bildades har ca 10–15 personer hört av sig och (åtminstone initialt) uttryckt intresse för att bli testade. Men en efter en har de flesta fallit bort, av olika anledningar.

Några har t.ex. visat sig vid närmare undersökning inte vara intresserade av att ställa upp i ett test, utan de har bara hört av sig för att skapa sig en uppfattning om testkommitténs personer och syfte. En sökande minns jag mycket argt förklarade att hon visserligen var intresserad av ett test, men att hon inte var det minsta intresserad av testets utfall (eftersom hon redan visste med 100 % säkerhet att hennes förmåga var äkta). Jag förklarade då att jag å min sida inte var intresserad av att anstränga mig om den sökande inte brydde sig om utfallet.

I några få fall har sökande angivit förmågor som visserligen kvalificerar sig för ett test, men som skulle kräva så stora insatser att ett test inte vore praktiskt genomförbart. En testaspirant sade sig t.ex. drömma mycket detaljrikt om saker som sedan inträffade i verkligheten. Om hon hade drömt om väldigt konkreta och entydiga händelser, såsom nästa veckas rätta Lotto-rad, hade det förstås gått att testa, men tyvärr var hennes drömmar inte av det slaget, och hon kunde förstås inte styra dem.

I andra fall har personer berättat om förmågor som verkar kvalificera sig för ett test, men de har sedan inte kunnat precisera under vilka omständigheter förmågan fungerar eller inte fungerar. Det är centrala frågor när man försöker komma överens om ett testprotokoll. Det är ju inte testkommittén som ensidigt bestämmer hur ett test ska läggas upp (vilket somliga sökande har trott, och därför blivit förvånade när jag ställt noggranna frågor om vari deras förmåga består), utan protokollet måste kommas överens av alla inblandade. Ett test måste uppfylla båda sidors önskemål, dels testkommitténs önskan att testet undersöker endast den uppgivna förmågan och inget annat, dels den sökandes önskan att testets upplägg inte blockerar eller försvårar för förmågan att komma till sin rätt.

Men trots alla dessa svårigheter har ett test nu genomförts. Den sökande hette Kari Koljonen. Den förmåga han ville få testad var en form av rutgångeri (att använda slagruta).

Diskussioner kring ett korridorstest

Koljonen och jag började diskutera ett test redan i slutet av 2008. Koljonen anser sig kunna känna om någon rör sig rakt under honom (på våningen nedanför). Samtidigt får ingen annan person röra sig i närheten, eftersom han då kan bli störd i sin förmåga att detektera den avsedda rörelsen.

För att testa denna förmåga kom vi fram till att vi behövde två långa korridorer, den ena rakt ovanför den andra. En person skulle i den nedre korridoren vid vissa bestämda tidpunkter antingen gå eller inte gå längs korridoren, och samtidigt skulle Koljonen i den övre korridoren avgöra huruvida någon rörde sig i den nedre korridoren eller ej. Vi skulle göra ett stort antal försök. Eftersom jag ville filma testförloppet skulle upplägget kräva synkroniserad filmning med två kameror (en i varje korridor). Dessutom måste vi hitta en byggnad med korridorer av önskad längd, belägna så att vi kunde garantera att inte personer rörde sig på eventuella andra våningar ovanför eller nedanför de två använda korridorerna under testets gång. Koljonen ville också tillse att det inte gick vattenledningar under de använda korridorerna, eftersom detta kunde störa förmågan.

Det visade sig vara svårt att finna en lämplig byggnad. Jag skrev bl.a. en efterlysning på VoF:s forum men fick inget napp. Till slut fann jag emellertid korridorer som verkade uppfylla kraven. De var belägna i en skola i västra Stockholm, och jag fick kring årsskiftet 2009/2010 skolledningens tillåtelse att använda korridorerna för ett test. Tyvärr uppstod då en fördröjning i kommunikationen mellan mig och Koljonen. Han var oförmögen att utföra testet vid denna tidpunkt (våren 2010), och svarade inte på mitt meddelande förrän flera månader senare. Då hade min kontaktperson vid skolan hunnit sluta arbeta där, så skolan fick avskrivas som tänkbar lokal.

Ett enklare test

Koljonen föreslog då att vi skulle pröva ett enklare upplägg. Han meddelade mig att hans förmåga borde visa sig redan om en person förde handen/armen under hans instrument. Han skrev att egna försök hade bekräftat att detta stämde. Därmed bortföll det speciella kravet på lokal som skulle innehålla två långa korridorer. Istället kunde vi hålla till i en större sal vilken som helst, så länge det fanns garantier att ingen rörde sig ovanför eller under, och att inga vattenledningar fanns nära. Allra helst skulle lokalen helt enkelt inte ha någon över- eller undervåning.

Det visade sig vara betydligt enklare att finna en sådan lokal, nämligen en stor skrivsal vid BMC (Biomedicinskt Centrum) vid Uppsala universitet. Denna sal saknade såväl över- som undervåning, och de lokalansvariga kunde berätta att det i salens vänstra halva sett från ingången (salen består av två halvor som kan åtskiljas med en skjutvägg) säkert saknades vattenledningar under golvet, om man bara avlägsnade sig några meter från ingången. Denna sal användes under testet.

Testprotokoll

Testet skulle således gå ut på huruvida Koljonen kunde detektera när jag förde min arm under hans instrument eller ej. Detta skulle göras ett stort antal gånger. Vi kom utan

problem tämligen snabbt överens om ett testprotokoll, som i korthet gick ut på följande.¹

Vi ska sitta vid ett bord, på varsin sida. Ovanpå bordet ska det finnas en stor skärm, som förhindrar Koljonen att se mig (och även mig att se honom). Vid bestämda tidpunkter, som vi båda är medvetna om genom att vi kan titta på varsina synkroniserade tidtagarur, ska jag antingen föra eller inte föra min arm under bordsskivan. Samtidigt försöker Koljonen detektera min eventuella rörelse med sitt instrument. Efter varje försök noterar han i ett protokoll huruvida han fått utslag ("Ja") eller ej ("Nej"). Om han är osäker har han rätt att notera "Pass"; ett sådant försök ignoreras vid resultatsammanräkningen. Hela testet filmas med en videokamera som ställs upp på sidan, och som kan fånga skeendena på bägge sidor om skärmen samtidigt.

Totalt ska vi genomföra 100 försök där Koljonen angivit "Ja" eller "Nej". De ska genomföras i omgångar om 25 försök. Efter var 25:e försök finns därför möjlighet att ta en kortare eller längre paus. Huruvida jag i varje försök verkligen sveper min arm under bordet eller ej avgörs av vad som står i en lista med slumpmässiga angivelser av Ja och Nej. Eftersom försöken genomförs i omgångar om 25 stycken, innehåller varje sådan facitlump lista 25 angivelser av ja/nej. För varje ny omgång om 25 försök används alltså en ny facitlump lista. Eftersom Koljonen har rätt att ange "Pass" i sitt svarsprotokoll kan vi komma att behöva göra fler än 100 försök; vi ska ju komma upp i 100 försök när "Pass" räknats bort. Det finns sex facitlump listor till mitt förfogande, vilket betyder att vi kan göra upp till 150 försök.

Arrangemanget med synkroniserade tidtagarur fungerar enligt följande. Klockorna startas i bægges åsyn, sedan tar vi plats på varsin sida om skärmen. När klockorna visar 1'00" (det vill säga 1 minut och 0 sekunder) inleds en "kalibreringsperiod" på 10 sekunder, då Koljonen håller sitt instrument och känner in omgivningen. Jag ska då vara stilla på min sida om skärmen. Vid 1'10" startar "skarpt läge" som varar i 10 sekunder. Under denna tid ska jag föra eller inte föra min arm under bordsskivan, under Koljonens instrument, i enlighet med angivelsen på min facitlump lista. Efter det "skarpa läget" följer 70 sekunders paus under vilka Koljonen ska notera huruvida han fått utslag eller ej på en lista ("Ja", "Nej" eller "Pass"). Därefter följer nästa försök enligt samma procedur. Varje försök tar således i anspråk 10 sekunder (kalibrering) + 10 sekunder (skarpt läge) + 70 sekunder (paus inför nästa försök). Att genomföra 25 försök tar ca 38 minuter. Under hela denna period om 25 försök ska jag och Koljonen inte prata med varandra alls.

Vi kommer överens om att 80 rätt av 100 ska betraktas som gräns mellan ett positivt och negativt utfall för Kari Koljonens del. Om Koljonen får minst 80 rätt på 100 försök ska alltså testet som helhet betraktas som att ha givit ett positivt utfall. Det var jag som föreslog gränsen 80, och den grundades på Koljonens uppgift att hans metod är ytterst pålitlig och att 8–9 rätt på 10 försök vore fullt möjligt att uppnå. Sannolikheten att få 80 rätt eller mer av en ren slump, det vill säga utan någon slagruteförmåga och utan att information om de riktiga svaren når försökspersonen på normal väg, är ytterst liten. Närmare bestämt är denna sannolikhet knappt en på miljarden.

Testets genomförande och resultat

Testet genomfördes den 27 december 2010, startade runt kl. 14 och var klart vid 18-tiden. Före testdagen hade jag aldrig sett Kari Koljonens instrument, utan bara fått hans

¹Det fullständiga testprotokollet finns länkat från www.vof.se/visa-koljonen.

försäkran att det skulle utgöras av en metalltråd och att det var rent mekaniskt (dvs. inte elektriskt eller magnetiskt). Nu fick jag se det. Det var en tunn pianotråd, ca 4 dm lång. I ändarna var tråden tvinnad runt sig själv några gånger, så att små handtag bildats. Koljonen höll i dessa handtag, ett i vardera handen, och pressade ihop tråden något så att den bildade en U-liknande form. Pianotråden var tunn, men den hade ändå en viss styvhet. När den pressades ihop till ett U ville den därför räta ut sig igen. U-et hamnade därmed i ett mycket instabilt läge och kunde lätt vippa upp eller ner i en roterande rörelse kring axeln som beskrevs av linjen mellan Koljonens händer. Koljonen berättade att han också använt den traditionella grenklykan en hel del, och att han tyckte att klyka och pianotråd fungerade ungefär lika bra. I detta test användes dock enbart pianotråd.

Enligt testprotokollet hade både jag och Koljonen rätt att låta varsin observatör närvara under testet. Ingen av oss utnyttjade emellertid detta. Således var bara han och jag närvarande i rummet när testet genomfördes.

Vi inledde med att genomföra några oblidade testomgångar och pratade igenom upplägget. Vi försäkrade oss också om att min arm verkligen svepte under hans instrument med det läge han låtit sina armar inta uppe på bordet. Vi genomförde de första 25 försöken (där jag använde facitlump lista nr 1), tog bara några minuters paus och fortsatte med ytterligare 25 försök (facitlump lista nr 2). Därefter tog vi en längre paus inklusive fika, för att sedan återuppta testandet med 25 + 25 försök (facitlump listorna nr 3 och 4).

När således 100 försök genomförts bad jag Koljonen att titta i sina svarsprotokoll och berätta hur många gånger han angivit "Pass". Han uppgav att det var 12 gånger. Vi påbörjade därför ytterligare en testomgång (slump lista 5), enligt precis samma procedur med synkroniserade tidtagarur som tidigare. Omgången skulle omfatta så många försök som behövdes för att komma upp i 12 försök där Koljonen noterat "Ja" eller "Nej". Efter 13 försök avbröts omgången genom att Koljonen sade till mig att de 12 försöken med "Ja" eller "Nej" nu fanns. (Han hade således angivit "Pass" under ett av dessa 13 försök.) Nu skulle således 100 kompletta försök föreligga (det vill säga sådana där Koljonen svarat "Ja" eller "Nej"). Vid sammanräkningen av resultatet fann jag dock att Koljonen faktiskt uppgivit "Pass" 13 gånger, inte 12 gånger, under de första 100 försöken. Således hade vi ännu bara kommit upp i 99 försök totalt. Jag insisterade att vi borde göra det hundra försöket också, för att inte i onödan avvika från testprotokollet. Vi genomförde därför det hundra försöket efter resultatsammanräkningen, då resultatet från de 99 genomförda försöken redan var känt för oss båda. I detta hundra försök använde jag facitlump lista nr 6.

Resultatsammanräkningen bestod i att jag och Koljonen tillsammans läste upp svaren på våra respektive listor och jämförde dem. Det totala resultatet blev 51 rätt av 100. En tabell över Koljonens utslag i samtliga försök samt de rätta svaren finns i ett appendix till denna text.

Diskussion

Kari Koljonens resultat, 51 rätt av 100, är ett nästan perfekt slumpresultat och ger inte stöd åt uppfattningen att han erhåller någon information med slagrutan (pianotråden) utöver vad som tas in med de vanliga sinnen. Rörelsen hos hans instrument är inte heller svår att förklara helt naturligt, nämligen som ett resultat av ideomotoriska effekter (idéstyrda men omedvetna muskelrörelser). Testresultatet fogar in sig väl i raden av

tidigare redovisade tester med rutgångare, vilka utfallit negativt när lämpliga åtgärder vidtagits för att eliminera att det rätta svaret förmedlas med de vanliga sinnenena.²

När resultatet förelåg pratade Koljonen och jag en stund innan vi skildes åt. Jag undrade förstås hur han tolkade resultatet, men han var inte speciellt villig att ge något svar, utan ville hellre höra hur jag själv tolkade det. Således vet jag i skrivande stund inte vilka slutsatser Koljonen själv dragit.

Tack

Jag vill tacka Kari Koljonen för gott samarbete. Tack också till Dan Larhammar för hjälp att finna och boka lokalen, samt för betydande praktisk assistans i samband med testets genomförande.

²Se mitt kapitel ”Slagrutan i folktro och forskning” i J. Jerkert & S. O. Hansson (red.), *Vetenskap eller villfarelse*, Stockholm 2005, s. 11–37, 309–312.

Appendix: Fullständig resultattabell

Nedan visas en tabell med samtliga försöksresultat. En horisontell linje (t.ex. den mellan försök nr 25 och försök nr 26) betyder att en kortare eller längre paus tagits för byte av facitlumpen.

Nr	Facit	KK:s svar	Bedömning
1	Nej	Ja	Fel
2	Nej	Ja	Fel
3	Nej	Pass	–
4	Ja	Ja	Rätt
5	Nej	Pass	–
6	Ja	Nej	Fel
7	Nej	Ja	Fel
8	Nej	Pass	–
9	Nej	Ja	Fel
10	Ja	Ja	Rätt
11	Nej	Ja	Fel
12	Ja	Ja	Rätt
13	Nej	Ja	Fel
14	Nej	Ja	Fel
15	Ja	Nej	Fel
16	Ja	Pass	–
17	Ja	Ja	Rätt
18	Ja	Ja	Rätt
19	Ja	Pass	–
20	Ja	Nej	Fel
21	Nej	Nej	Rätt
22	Ja	Ja	Rätt
23	Ja	Ja	Rätt
24	Ja	Nej	Fel
25	Ja	Nej	Fel
26	Ja	Ja	Rätt
27	Ja	Ja	Rätt
28	Ja	Nej	Fel
29	Ja	Ja	Rätt
30	Ja	Ja	Rätt
31	Nej	Pass	–
32	Ja	Ja	Rätt
33	Nej	Ja	Fel
34	Ja	Nej	Fel
35	Ja	Nej	Fel
36	Nej	Nej	Rätt

37	Nej	Ja	Fel
38	Nej	Nej	Rätt
39	Nej	Ja	Fel
40	Ja	Ja	Rätt
41	Nej	Nej	Rätt
42	Nej	Ja	Fel
43	Nej	Ja	Fel
44	Nej	Nej	Rätt
45	Ja	Ja	Rätt
46	Nej	Nej	Rätt
47	Nej	Nej	Rätt
48	Nej	Nej	Rätt
49	Ja	Ja	Rätt
50	Nej	Ja	Fel
<hr/>			
51	Nej	Ja	Fel
52	Ja	Pass	–
53	Nej	Ja	Fel
54	Nej	Ja	Fel
55	Nej	Nej	Rätt
56	Ja	Nej	Fel
57	Ja	Ja	Rätt
58	Nej	Pass	–
59	Ja	Nej	Fel
60	Nej	Nej	Rätt
61	Ja	Ja	Rätt
62	Nej	Nej	Rätt
63	Ja	Nej	Fel
64	Nej	Pass	–
65	Ja	Ja	Rätt
66	Ja	Ja	Rätt
67	Ja	Nej	Fel
68	Nej	Nej	Rätt
69	Nej	Ja	Fel
70	Ja	Ja	Rätt
71	Ja	Pass	–
72	Nej	Nej	Rätt
73	Nej	Nej	Rätt
74	Ja	Ja	Rätt
75	Nej	Pass	–
<hr/>			
76	Ja	Ja	Rätt
77	Ja	Pass	–
78	Nej	Nej	Rätt

79	Ja	Ja	Rätt
80	Ja	Nej	Fel
81	Ja	Ja	Rätt
82	Ja	Ja	Rätt
83	Ja	Ja	Rätt
84	Ja	Nej	Fel
85	Nej	Ja	Fel
86	Nej	Pass	–
87	Ja	Nej	Fel
88	Nej	Ja	Fel
89	Nej	Ja	Fel
90	Ja	Nej	Fel
91	Nej	Nej	Rätt
92	Ja	Ja	Rätt
93	Nej	Ja	Fel
94	Nej	Nej	Rätt
95	Nej	Nej	Rätt
96	Nej	Ja	Fel
97	Ja	Ja	Rätt
98	Ja	Nej	Fel
99	Nej	Ja	Fel
100	Nej	Nej	Rätt
<hr/>			
101	Nej	Ja	Fel
102	Nej	Ja	Fel
103	Nej	Nej	Rätt
104	Nej	Ja	Fel
105	Ja	Ja	Rätt
106	Ja	Nej	Fel
107	Ja	Nej	Fel
108	Nej	Pass	–
109	Ja	Nej	Fel
110	Nej	Nej	Rätt
111	Nej	Ja	Fel
112	Ja	Ja	Rätt
113	Ja	Nej	Fel
<hr/>			
114	Nej	Ja	Fel